

Агєєнко Тетяна Анатолїївна
Харківська гуманітарно-педагогічна академія

«ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ОРГАНІЗАТОРІВ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена актуальній проблемі формування фахових компетентностей майбутніх педагогів-організаторів культурно-дозвіллевої діяльності. Проаналізовано зміст та завдання курсу «Образотворче мистецтво з методикою навчання». Досліджено процес формування здатності здобувачів освіти керуватися набутими художніми знаннями та вміннями у власній самостійній творчій діяльності та готовність використовувати отриманий досвід у педагогічній діяльності.

Ключові слова: образотворче мистецтво з методикою навчання, здобувачі освіти, художньо-естетичне виховання, художньо-педагогічні знання, фахові компетентності.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку суспільства, оновлення всіх сфер його соціального і духовного життя потребує «якісно нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам» [5, с. 5]. Країні потрібні ініціативні, винахідливі, креативні люди. Тому актуальним завданням сучасної вищої освіти в Україні є формування освіченої, творчої особистості майбутнього педагога.

Значну роль у процесі гармонізації особистості, розвитку її емоційно-чуттєвої сфери, формуванні загальної та естетичної культури відіграє образотворче мистецтво, засобами якого «виражаються найвищі думки, почуття, прагнення людей, таврується все підле і ганебне» [4]. Образотворче мистецтво, з поміж усіх видів мистецтва, можна вважати «унікальним вирішенні завдань громадянського та духовного становлення підростаючого покоління» [6, с. 3]. Тому навчання образотворчого мистецтва майбутніх педагогів має являти собою «неподільний процес освіти, виховання і розвитку: оволодіння знаннями, вміннями навичками і формування художньо-творчих, емоційно-чуттєвих якостей; єдність активних методів навчання і творчої самостійності» [2].

Аналіз досліджень та публікацій. Вивченню досвіду професійної підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти присвячені науково – методичні праці Л. Ващенко, М. Стельмаховича, І. Підласого, І. Лернера, І. Зязюна, П. Щербаня, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Рудницької, О. Шевнюк та ін. Проте актуальні проблеми фахової підготовки майбутніх педагогів-організаторів культурно-дозвіллевої діяльності у сфері образотворчого мистецтва потребують свого подальшого розв'язання.

Мета дослідження: розкрити роль курсу «Образотворче мистецтво з методикою навчання» як засобу формування фахових компетентностей майбутніх педагогів-організаторів культурно-дозвіллевої діяльності.

Виклад основного матеріалу з результатами дослідження. Загальними компетентностями, що мають універсальний характер, здобувачі освіти оволодівають у рамках виконання певної програми навчання. Культурна компетентність при цьому передбачає залучення молоді до різних видів мистецької творчості. Художньо-педагогічні знання складають основу мистецької освітньої компетентності, професійної майстерності майбутніх педагогів-організаторів культурно-дозвіллевої діяльності.

У сучасній фаховій мистецькій освіті науковцями виділяються та обґрунтовуються наступні завдання: «стимулювання емоційного розвитку і художнього мислення, активізація творчого потенціалу через засвоєння різних видів художньої діяльності; створення умов для широкої базової освіти, що дає змогу швидко переключатися на суміжні галузі професійної діяльності; оволодіння системою поглядів, згідно з якими фахові знання спрямовуються на формування моральності, особистісної культури, ціннісної свідомості» [3].

Програма з «Образотворчого мистецтва з методикою навчання» для здобувачів освіти у Харківській гуманітарно-педагогічній академії (галузь знань: 03 гуманітарні науки, спеціальність: 034 Культурологія, спеціалізація: педагог-організатор культурно-дозвіллевої діяльності) враховує традиції та сучасні тенденції розвитку національної та зарубіжної образотворчої культури, «ґрунтується на ідеях цілісного естетичного розвитку особистості на основі свідомого розуміння поліхудожнього та полікультурного образу світу» [1]. Навчальний курс зорієнтований на виховання естетичного ставлення молоді до дійсності та мистецтва, на формування ціннісних орієнтацій особистості, має сприяти гармонійному творчому розвитку особистості.

Метою дисципліни є: «ознайомлення з теоретичними основами образотворчого мистецтва; із сучасними тенденціями організації системи художньо-естетичного виховання в школі, з передовим педагогічним досвідом роботи учителів; закономірностями організації та проведення уроків та позакласної роботи з образотворчого мистецтва в школі, з методикою його викладання; формування ціннісних орієнтирів, потреби в творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні; формування

навичок практичної художньої діяльності близької за темами, художніми техніками до образотворчої діяльності учнів загальноосвітньої школи; формування художньо-професійної компетентності» майбутніх педагогів-організаторів культурно-дозвілєвої діяльності» [1]. Розвиток особистісних якостей здобувачів освіти ґрунтується на освітніх компетенціях.

Програма курсу «Образотворче мистецтво з методикою навчання» структурно розділена на змістові модулі, які послідовно розв'язують художньо-пластичні, виразні, технічні та психологічні завдання образотворчості. Послідовність тем та виконання завдань методично обґрунтовані врахуванням відмінностей художніх та технічних засобів різних видів мистецтва, професійною викладацькою етикою, орієнтованою на творчий пошук студента та виявлення його індивідуальності у виборі засобів художньої виразності, техніки та матеріалів. Кожен з етапів є підґрунтям наступного в доповненні навчального матеріалу, актуалізуючи окремі художньо-творчі аспекти з поступовим їх ускладненням. Увага акцентується на «багатомірності художньо-естетичних завдань та їх вирішенні в пластично-образному аспекті, ініціюється пошук власних способів виконання робіт в художньо-творчому самовияві студентів» [1]. Велика увага приділяється розвитку композиційного мислення студентів й використанню в творчих роботах цілісності образотворчих і технічних завдань. Перевага надається нестандартним самостійним композиційним рішенням студентів, а не готовим зразкам. Програмовий зміст навчальних і тематичних завдань доповнюються питаннями методики викладання образотворчого мистецтва та прийомами реалізації навчальних завдань образотворчими засобами школярами – у графіці, живопису, об'ємній пластичці, декоративних формах.

Вивчення дисципліни розпочинається з усвідомлення мети і завдань курсу; узагальнення відомостей про образотворче мистецтво, його види та жанри. Перші навчально-практичні завдання присвячуються художньо-образній мові графіки, її композиційно-художнім і технічним засобам, зокрема таким, як от: точка, лінія, штрих, пляма, силует, фактура. Усвідомлюються поняття «форма», «пропорції». Самостійні творчі завдання передбачають створення графічних образів на основі сприймання природних форм, асоціативно-образних інтерпретацій природних форм і явищ. В процесі виконання практичних завдань у студентів розвивається чуттєво-емоційне та естетичне сприймання світу, асоціативно-образне мислення, цілісне бачення, вміння виділяти основне у явищах та формах.

Далі вивчаються основи кольорознавства. Здобувачі освіти ознайомлюються з класифікацією кольорів, поняттями: «тон», «колорит», «пляма», «мазок»; дізнаються про емоційне співвідношення кольорових контрастів, настроїв та характерів. Вивчають прийоми утворення відтінків одного кольору (різної насиченості та ясності), прийоми утворення відтінків різних кольорів і відповідних кольорових сполучень різними засобами. Опановують техніки акварелі та гуаші, різні прийоми роботи пензлем, як основи для образного виявлення форми та художньої основи для особистісного самовираження.

Продовжується розвиток естетичного сприймання і цілісного бачення предметів та явищ навколишнього світу; розвиваються вміння виділяти основне у явищах буття; розвивається формально-логічне мислення, вміння спрощувати, узагальнювати, виявляти конструкцію та форму об'єктів зображення графічними засобами. Навчання формоутворенню орієнтується на оволодіння певними художньо-технічними навичками під час трансформації природної форми в декоративну. Асоціативність та образність вирішення декоративних природних форм при цьому органічно пов'язується з технікою виконання.

Далі отриманий досвід образного й асоціативного мислення майбутніх педагогів доповнюється художньо-технічними навичками моделювання форми засобами ліплення. Пластика та фактура форми вирішується засобами рельєфної та круглої скульптури. Розкривається методика організації занять декоративно-прикладної діяльності та ліплення в школі.

Наступним етапом навчання стає ознайомлення із закономірностями перспективи, методами побудови перспективного зображення. Навчання передачі форми, конструкції та об'ємності форм засобами світлотіні базується на художній практиці, що передбачає оволодіння певними художньо-технічними навичками малювання з натури геометричних тіл і предметів комбінованої форми. Розв'язуються проблеми відтворення реальної форми предметів, їх пропорцій, фактури, текстури тощо.

Від вивчення окремих форм переходимо до зображення натюрморту. Розкриваємо особливості вивчення теми «Натюрморт» в школі, методику зображення натюрморту з натури, специфіку реалістичного і декоративного вирішення натюрморту. Навчання передачі форми, конструкції та об'ємності предметів у процесі зображення натюрморту базується на художній практиці.

У процесі вивчення тем «Інтер'єр», «Екстер'єр» осягаються закони перспективи простору в ілюзорно-просторовому зображенні, художні засоби створення зображень простору й середовища (природного, штучного, архітектурного). Вивчення зразків світового та національного мистецтва поєднується з його творчим переосмисленням і використанням у самостійній художній діяльності. Зображення внутрішнього та зовнішнього вигляду архітектурних споруд базується на художній практиці здобувачів освіти, яка

передбачає їх орієнтування в специфіці образотворчого мистецтва та оволодінні певними художньо-технічними навичками з перспективного малювання.

Далі переходимо до поглиблення та систематизації знань про пейзажний жанр. Розкриваємо методику вивчення теми «Пейзаж» у школі, методи організації естетичного сприймання. Вивчаються образні й пластичні зв'язки форми і середовища, осягаються закони перспективи в ілюзорно-просторовому зображенні пейзажу. Навчання базується на художній практиці.

У процесі вивчення дисципліни чільна увага приділяється методиці навчання образотворчого мистецтва дітей різного шкільного віку. Майбутні педагоги-організатори культурно-дозвілєвої діяльності ознайомлюються з історією та розвитком методики викладання образотворчого мистецтва, структурою уроку образотворчого мистецтва, його завданнями, особливостями вивчення галузі «Мистецтво» (розділ «Образотворче мистецтво») в НУШ. Розкриваються методи художньо-творчого розвитку особистості дитини, методика нестандартних уроків. Навчання, що базується на вивченні досвіду організації уроків образотворчого мистецтва, передбачає їх творче переосмислення наступне використання у педагогічній діяльності.

Краще усвідомити важливість якісної фахової підготовки майбутнім педагогам допомагає виконання ними таких творчих завдань, як написання «міні-творів» (роздумів) на теми: «Чи можна вважати «другорядним» урок образотворчого мистецтва?»; «Від чого залежить успішність уроку образотворчого мистецтва?» (До речі, таке ж завдання у нас виконують і здобувачі спеціальності «Початкова освіта»). Ось деякі приклади «роздумів» майбутніх учителів (група 31-ПО). «Без поставленої мети, зазначення очікуваних результатів та оцінки зробленого неможливо провести ефективний урок. Без якісної підготовки вчителя ефективний урок неможливий» (Цибіна Любов). «Успішність уроку залежить від настрою вчителя та дітей» (Кукленко Ілона). «Успішність уроку – це робота вчителя та любов до дітей» (Дмитренко Тетяна).

Наступний змістовий модуль присвячується анімалістичній темі. Заняття спрямовуються на розвиток чуттєво-емоційного та естетичного сприймання світу, асоціативно-образного мислення, цілісного бачення, вміння виділяти основне у явищах та формах. Створення графічних образів риб, птахів і тварин відбувається на основі сприймання природних форм. Продовжується розвиток творчої уяви, композиційного мислення, вміння створювати композиційні образи представників тваринного світу. Вивчення зразків графічних творів анімалістичного жанру передбачає його творче переосмислення для використання у самостійній творчій діяльності.

Змістовий модуль 11. «Зображення людини» поглиблює та систематизує знання про портретний жанр в образотворчому мистецтві, конструктивно-анатомічну будову постаті та голови людини, пропорції. Практичними завданнями є такі, як от: створення графічних образів людини на основі сприймання природи; виявлення характеру, настрою людини: (образна інтерпретація казкового, літературного героя); ескіз костюма (історичного, національного). Вивчення художніх творів портретного жанру передбачає його творче переосмислення для використання у самостійній творчій діяльності. Продовжується розвиток творчої уяви, композиційного мислення студентів.

Курс завершується вивченням закономірностей тематичної композиції. Розкривається послідовність роботи над сюжетною композицією та ілюстрацією до літературного твору. Попередній досвід образного й асоціативного мислення доповнюється розвитком абстрактного мислення та оволодінням певними прийомами художньої композиції. У процесі роботи над сюжетною композицією та ілюстрацією ініціюється виявлення індивідуального погляду на предметний світ і довкілля, експериментування з художніми техніками та матеріалами.

Висновки. Ми розглянули мету, основні завдання та змістнавчальної програми курсу «Образотворче мистецтво з методикою навчання» для майбутніх педагогів-організаторів культурно-дозвілєвої діяльності. Курс сприятиме формуванню висококультурної, креативної особистості фахівця.

Безперечно, що дисципліна не зробить з випускників Харківської гуманітарно-педагогічної академії професійних художників. Проте вона забезпечить сучасну, якісну підготовку компетентних, творчих педагогів, здатних формувати у дітей образотворчі здібності, навчати їх нестандартно мислити, сприяти гармонійному розвитку вихованців.

Список використаних джерел

1. Агеєнко Т. А. Програма навчальної дисципліни «Образотворче мистецтво з методикою навчання» для студентів у галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 034 Культурологія / Т. А. Агеєнко. – Харків: ХГПА, 2018. – 115 с.
2. Красовська О. О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі / О. О. Красовська. – Львів: Новий світ – 2012. – 292 с. – (Навчальний посібник).
3. Кузнецова В. М., Шверницька Н. М. Сучасні тенденції мистецької освіти // Вісник ХДАМ. – №3. – 2017. – С. 17.
4. Мельничук С. Г. Педагогіка (Теорія виховання). / С. Г. Мельничук. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. – 288с. – (Навчальний посібник).
5. Сходінками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі / Автори-упорядники: О. В. Лесіна, В. П. Телячук. – Х.: Вид. Група «Основа»: «Триада+», 2007. 112с. – (Серія «Педагогічні інновації. Майстерня»).
6. Трач С. К. Уроки образотворчого мистецтва. 4 клас. Посібник для вчителя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2009. – 120 с.